

Aimo annos tutkimustietoa rahapelipolitiikan tueksi

TUUKKA TAMMI

Uusi suomalainen rahapeliyhtiö aloittaa toimintansa 1.1.2017, kun Fintoto, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Veikkaus yhdistyvät. Uuden peliyhtiön nimeksi tulee Veikkaus. Pitkään jahkattu, mutta lopulta melko nopeasti toteutettu fuusio muuttaa monia asioita, mutta ei itse rahapelitoiminnan peruslinjaa, valtio- vetoista rahapelimonopolia.

Kansainvälisesti rahapelimonopolia voidaan enenevästi pitää poikkeuksena, mutta ainutlaatuinen se ei ole. Suomalaisen monopolin viralliset oikeuttamisperustelut EU:ssa (joka tunnetusti vierastaa monopoleja) liittyvät rahanpesun, järjestäytyneen rikollisuuden ja pelaamisen haittojen ehkäisyyn sekä kuluttajan (pelaajan) suojeluun. Epävirallinen, mutta varsin suosittu monopolin perustelu on mahdollisuus käyttää muhkeat rahapelituotot yhteiseen hyvään: sosiaali-, terveys- ja nuorisotyöhön sekä liikuntaan, tieteeseen ja taiteeseen. Tämä peruste ei kelpaa EU:lle. Brysselistä katsoen tuotot ovat vain järjestelmämme suotuisa sivuvaikutus. Ja varsin suotuisa ovatkin, sillä rahapeliyritykset tuottivat vuonna 2014 valtiolle tuloa yhteensä noin 1,2 miljardia euroa. Suomalaiset ovat kansainvälisesti verratenkin kovia pelaamaan. Myös rahapelien tarjonta on Suomessa näkyvää ja runsasta.

Tässä YP:ssä, joka on rahapelitutkimuksen ja -politiikan teemanumero, Antti Myllymaa ja Riitta Matilainen kuvaavat suomalaisen monopolijärjestelmän kehitystarinaa eräänlaisena taloudellisena nationalismina. Myllymaa ja Matilainen kirjoittavat, että monopolin ideana ei ole ollut pelkästään kasvattaa veroihin verrattavia valtiontuloja, vaan myös rakentaa suomalaista kansakuntaa. Rahapelimonopoliin on liittynyt valtion intressi taata tiettyjen (uusien) sosiaalisten ja kulttuuristen käytäntöjen ja instituutioiden avustaminen. Sama kehitys on näkynyt rahapelaamisen ja rahapelituottojen liittämässä hyvinvointivaltion rakentamiseen, rahoittamiseen ja ylläpitämiseen. Myllymaa ja Matilainen kuitenkin arvelevat, että järjestelmämme saattaa olla suuren murroksen edessä.

Nykyisen monopolijärjestelmän, kuten myös edessä olevan rahapeliyhtiöiden fuusion taustaa ja perusteluita, keskeisiä toimijoita ja näiden intressejä pui kirjoituksessaan mehuksaasti RAY:n ex-strategiajohtaja Matti Hokkanen. ”Rahapeleissä ainoa varma voittaja on rahapelien järjestäjä”, Hokkanen kirjoittaa. Kansakunnan yhteiseen pottiin kerätyn rahan käyttöä ja omistajuutta puolestaan pohtivat avauksessaan turkulaiset taloustieteilijät Kaisa Kotakorpi, Tomi Roukka ja Matti Viren.

Rahapelaamisen ja rahapelijärjestelmän tutkimus on nopeasti kehkeytynyt ja kasvanut alue Suomessa. Lähtölaukaus tutkimuksen laajenemiselle oli arpajaislain muutos vuonna 2001: lain mukaan arpajaisiin osallistumisesta aiheutuvia ongelmia on seurattava ja tutkittava. Suomalainen alan tutkimus – ja rahoitus – perustuu suurelta osin tähän kirjaukseen. Tomi Lintosen ja kumppaneiden katsaus kertoo, että nykyisen arpajaislain voimaantumisen jälkeen on suomalaistutkijat ovat julkaisseet pitkälti toistasataa rahapelejä käsittelevää tutkimusta. Kriittinen tutkija-

massa on syntynyt ja alan julkinen tietoperusta alkaa olla pitävällä pohjalla. Nyt tunnetaan jo yksityiskohtiakin, ei vain karkeaa yleiskuvaa. Silti voidaan kriittisesti kysyä, kuten millä tahansa kypsällä tutkimusalalla pitääkin kysyä, onko tutkimuksen painopiste oikea. Tässä YP:ssä tuon kysymyksen esittää Pauliina Raento.

Iso osa tähänastista suomalaista rahapelitutkimusta käsittelee – arpajaislain toimeksiannon mukaisesti – pelaamisen sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Rahapeliongelman esiintyvyyttä on kartoitettu väestökyselyillä vuosina 2003, 2007, 2011 ja 2015. Vuoden 2015 tutkimuksen tulosten mukaan 15–74-vuotiaista suomalaisista 3,3 prosentilla on rahapeliongelma. Rahapeliongelmia oli yleisimmin nuorilla aikuisilla. Tässä YP:ssä Jani Selin ja kumppanit analysoivat, missä määrin ongelmien esiintyvyys vaihtelee alueittain. Sari Castrén ja kumppanit ovat selvittäneet sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden käsityksiä rahapeliongelmistä ja heidän valmiuksiaan tukea rahapeliongelmaista asiakasta.

Rahapelaaminen siirtyy yhä enemmän verkkoon. Lehden ensimmäisessä artikkelissa Aki Koivula ja kumppanit analysoivat, kuinka paljon verkkorahapelejä pelataan ja kuinka paljon peleihin käytetyt rahamäärät ovat vaihdelleet. Tulokset osoittavat, että verkossa tapahtuva rahapelaaminen on lisääntynyt varsin epätasaisesti eri väestöryhmissä. Korkeammin koulutetut, parempituloiset sekä nuoret ja miehet pelaavat muita useammin rahapelejä verkossa. Toisaalta miehet, vanhempien ikäluokkien edustajat sekä perusasteen koulutuksen saaneet käyttävät enemmän rahaa verkkopeleihin. Tutkijoiden mukaan verkkorahapelit eivät yleisellä tasolla ole ongelmapelaamista voimakkaasti lisäävä ilmiö, vaikkakin niiden yleistymisen saattaa lisätä ongelmapelaamista tietyissä riskiryhmissä.

Verkossa tapahtuvan rahapelaamisen ja muun pelaamisen välinen raja on yhä epäselvempi: digitaalisen pelaamisen uudenlaiset rahastusmallit hämärtävät tätä rajaa. Esimerkiksi suosituissa free-to-play-peleissä (F2P) voi kuluttaa rahaa samantapaisesti kuin rahapeleissä. Niitä ei kuitenkin koske samanlainen yhteiskunnallinen sääntely kuin rahapelejä, vaikka pelaamiseen on mahdollista kuluttaa suuriakin summia. Viihde- ja rahapelien kehittäjiä haastatellut Jani Kinnunen tarkastelee artikkelissaan ”Reilusti addiktiovinen peli”, kuinka he tasapainoilevat ristiriitaisten vastuullisuuden ja koukuttavuuden vaatimusten välillä kehittäessään mahdollisimman hyvää peliä.

*

Tämän teemanumeron sisältö perustuu viime talven avoimeen kirjoittajakutsuun, joka alkoi seuraavasti: ”Kutsumme nyt tutkijoita ja muita asiantuntijoita kirjoittamaan rahapeleihin ja rahapelaamiseen liittyvistä aiheista. Etusija annetaan uusille empiirisille tutkimuksille, jotka keskittyvät suomalaisen rahapelipolitiikan ja muun sääntelyn suuntaan, sisältöön, hallintaan ja vaikutuksiin. Tarkoituksena on tukea näitä aiheita koskevaa yhteiskunnallista keskustelua. Rahapelit ja rahapelaaminen ymmärretään teemanumerossa luovasti ja laajasti.” Kevään määräpäivään mennessä lehteen tarjottiin ilahduttavan monipuolinen kattaus käsikirjoituksia. Lehteen päätyneet tekstit ovat useilta tieteenaloilta ja niiden kirjoittajat monista eri tutkimuslaitoksista. Tyytyväinen voi olla myös käytettyjen aineistojen monimuotoisuuteen.